

JEGYZŐKÖNYV*

Az iparművészet problémái

A Petőfi Kör vitaestje az Eötvös Klubban,
1956. október 20.

ELNÖK: Hegedűs B. András

VITAVEZETŐK: Ferenczy Noémi, Redő Ferenc,
Somogyi Árpád

HEGEDŰS B. ANDRÁS: Kedves barátaim! A Petőfi Kör vezetősége nevében örömmel üdvözlöm iparművészeti vitánk résztvevőit.

A Petőfi Körnek nagy öröme szolgál, hogy a közgazdászok, a történészek, a filozófusok, az újságírók, a pedagógusok és a mezőgazdászok után a fiatal iparművészek azzal a kéréssel fordultak a Petőfi Körhöz, hogy rendezzen vitát a fiatal iparművészek szakmai és művészeti problémáiról. Megmondom őszintén, hogy én magam nem sokat értek az iparművészet problémáihoz, és ezért azt hiszem, hogy nekem, mint a Petőfi Kör vezetősége képviselőjének nem is lehet most más feladatam, mint hogy még egyszer hangot adjak a Petőfi Kör vezetősége azon véleményének, hogy jó dolog, ha a fiatal iparművészek is részt vesznek abban a nagy országos pezsgésben, amely az egész fiatal értelmiséget áthatja, és amely az elmúlt napokban különösen áthatotta egyetemi és főiskolai hallgatóink zömét.

Reméljük, hogy ez a vita nagy lépéssel fogja előrevinni a fiatal művészek és az egész iparművészet problémáinak megoldását. A Petőfi Kör vezetősége nevében üdvözlöm vitánk vezetőit: Ferenczy Noémi művésznőt, Redő Ferencet és Somogyi Árpádot. Egyben felkérem Ferenczy Noémi művésznőt, hogy bevezető szavait mondja el.

* A jegyzőkönyv egyik példánya Hegedűs B. András birtokában maradt meg. A Petőfi körű jegyzőkönyvek sorsáról lásd: Az iratok sorsa. *A Petőfi Kör vitái hiteles jegyzőkönyvek alapján* című könyvsorozat I. kötetében.

FERENCZY NOÉMI: Kedves elvtársak! Nagyon örülök, hogy a szókimondásba a fiataloknak minél nagyobb tömege kerül bele. Csak azt szeretném mondani ezzel kapcsolatban, hogy legyünk nagyon tárgyilagosak, bár rá kell mutatni arra, hogy ki gáncsolta a fiataloknak a fejlődését úgy az egyik irányban, mint a másikban. A művészetnek az alapja: gazdasági. Gazdasági bázis nélkül művészetet csinálni nem lehet. A hangsúly azonban inkább azon legyen, hogyan lehet minél jobban kijavítani a hibákat. Rögtön, persze, nem lehet kijavítani. Kezdjük el! Nagyon jól mondotta nemrég Lukács elvtárs,¹ hogy amit nyolc év óta elhanyagoltunk, azt nem lehet rögtön jóvátenni.

Mindenről kell beszélni, de a hangsúly ott legyen, hogy hogyan lesz ezentúl jobb. Ne azzal teljék az egész idő, hogy milyen rossz volt mostanáig, hanem azzal, hogy hogyan lesz jobb.

Kívánok tárgyilagos, jó munkát, mindenki beszéljen tárgyilagosan, lelkiismerete szerint.

SOMOGYI ÁRPÁD: Amikor felkértek, hogy mint vitavezető vegyek részt ebben a vitában, őszintén megvallva, nagyon nehéz helyzet elé állítottak, részben azért, mert mint az iparművészet történetével foglalkozó tudományos kutató, ha nem is éltem távol a mai iparművészet területétől, de voltak olyan kérdések, amelyekben tájékozatlan voltam. Mielőtt tehát ennek a vitának a vezetését elvállaltam volna, őszintén megvallva, minden területen tájékozódtam. Szétnéztem a főiskola, az alkotóközösségek és az egyéni művészek között, hogy milyen problémák is vannak, és melyek azok a problémák, amelyek itt feszülnek.

Amikor így tájékozódtam, és amikor egy-egy hiba felszínre kerülése előtt egy-egy pillanatra megtorpantam, akkor határoztam el, hogy vállalom ennek a vitának a vezetését, azért, mert bízom abban, hogy ez a vita az ifjú iparművészet kérdését diadalra viszi egyrészt, másrészt pedig közelebb hozza azokat a megsértett, megbántott iparművészeket, akik éveken keresztül – mondjuk így – egy kissé háttérbe szorultak.

Ahogy tájékozódtam, és ahogyan láttam, az iparművészek tábora két részből áll. Az egyik oldalon ott vannak azok az iparművészek, akik mindenütt ott

¹ A felszólaló Lukács Györgynek a Petőfi Kör filozófusvitáján – 1956. június 15-én – elhangzott szavaira céloz: „...Ez a nagy munka áll most előttünk, és ha én az előbb ezt a szigorú kritikát gyakoroltam, ezt nem pesszimizmusból tettem, hanem azért, hogy minden becsületes marxista érezze azt a nagy feladatot, amely előtte áll, azt a nagy pátoszt, amelynek szárnyat ad a XX. kongresszus nagy lehetősége, hogy itt azt a hibát, amely egy hét-nyolc éves fejlődés következménye, szívós és lelkes munkával kiegyenlítsük. (Taps.) Ez nem fog máról holnapra sikerülni...” (Filozófusvita. A Petőfi Kör vitái hiteles jegyzőkönyvek alapján. II. Kelenföld Kiadó–ELTE, Bp. 1989. 70. o.)

vannak. A másik oldalon pedig ott vannak azok az iparművészek, akik néha ott vannak, vagy soha nincsenek ott.

Bízom abban, hogy ma felvetik itt a főiskola körüli problémákat, és remélem, hogy a felszólalások tisztázzák is e problémákat, felvetik a Szövetség vezetőségével kapcsolatos panaszokat, a zsűri mesterek problémáit, amelyekről nagyon sok fájdalom hangzott el, amelyekről néhány nagyon szép adatot hallottunk, az Alapnak a problémáit és az Iparművészeti Tanácsnak a problémáit. Bízom ebben, és remélem, hogy önök nekem nehezen mondták el ezeket a problémákat és nemcsak engem buzdítottak arra, hogy ezt a rövid bevezetőt így megfogalmazzam, hanem itt, a plénum előtt is el fogják mondani azoknak a füle hallatára, akikről a panaszok szóltak. Nem boszorkánypert akarunk itt, és remélem, hogy ez a vita nem is lesz az. Ennek a vitának olyannak kell lenni, hogy a magyar iparművészet történetében egy új lapot nyisson. Olyannak kell lenni, hogy azok, akik esetleg túlságosan szabadon saját hajóikat bocsátották a vizekre, hajóikat egy kissé húzzák vissza, és azok, akiket kifelejtettek, kapjanak egy kis teret a művészetben, a gazdasági életben, a társadalmi pozíciókban és mindenben.

Miután önök informáltak engem ezekről a bajokról, és először talán nekem mondták el ezeket a bajokat, most arra kérem önöket, hogy ne riadjanak vissza, és itt is mondják el keményen ugyanazt. Akiknek szól, azoknak is jogukban van válaszolni, viszontválaszolni. De objektívek maradjunk! – ahogyan Ferenczy Noémi művésznő mondotta.

És még egyet! A személyes kérdésekben addig a határig menjünk csak el, amíg az egyetemes iparművészet fejlődéséről van szó. Nem azt mondom persze, hogy nincsenek olyan egyéni problémák, amelyeknek itt nincs helyük. Jöjjön elő minden!

A mai ankétot ezzel megnyitom, és kérem azokat, akik az első félidőben kívánnak felszólalni, jelentkezési céduláikat adják át. (*Megtörténik.*)

Az első hozzászóló: Weiner Mihályné, az Iparművészeti Múzeum főigazgató-helyettese.

WEINER MIHÁLYNÉ: Mint a megnyitó elvtárs mondotta, nagy örömmel kell üdvözölnöm ezt az alkalmat, amikor sok más terület után az iparművészet fiatalsága is megtalálta a Petőfi Körhöz vezető utat.

Tudjuk, hogy rendszerint azok jönnek ide, akiknek sok a mondanivalójuk, és akikből ki is kívánkozik ez a sok mondanivaló. Országos jellegű problémák szoktak itt elhangzani, és hiszünk abban, hogy – mint eddig – ezúttal sem hiába hangzanak el.

Sajnálatomra én magam jelenleg nem vagyok közvetlen kapcsolatban az iparművészet termelő területével. De amit mint kívülálló látok és hallok, az egybevág az iparművészeti kiállításoknak az utóbbi időben egyre jobban meg-

mutatkozó jellegével. Ezen a helyen nyíltan szokás beszélni mindenről. A legfőbb kérdésekről is. Én is kötelességemnek érzem tehát, hogy nyíltan mondjak el mindent, és azt is megjegyezzem, hogy véleményemmel nem állok egyedül. Igen sok iparművész-tehetségünk, sokat ígérő reménységünk van, de a mai kiállítások és általában a nyilvánosság előtt szereplő iparművészeti alkotások – észre kell venni – egyre kevésbé mutatják a lendület, a lelkesedés, a változatosság képét.

Fő hiányosságnak kell látnunk, hogy ahol kezdeményezést tapasztalunk, a kezdeményezés mindig csak attól a néhány kiváló művésztől indul ki, akik már a háború előtt is nagyok voltak. A fiatalság nagy része azonban egyre csendesebb, egyre kevesebbet hallat magáról.

Nem egészséges jelenség ez. Sem a szomszédos országokban, sem a nyugati országokban nincs így. Emlékeznünk kell, hogy iparművészeink annak idején milyen lelkesedéssel készültek az I. Iparművészeti Kiállításra,² és emlékeznünk ezzel szemben a felszabadulási pályázat³ anyagára is. Enyhén szólva, nem mondhatjuk róla, hogy az eredetiség és ötletesség áradt volna belőle. A III. Iparművészeti és Népművészeti Kiállítás,⁴ amely tíz év iparművészeti eredményeit mutatja be, néhány kiemelkedő remekmű mellett, több kiváló művésztünk igen nagy gyakorlattal, művészettel, egyes esetekben rutinnal készült művei mellett a maga általában egyhangú, steril – ahogyan mondani szokták: – „kincstári” jellegével világosan mutatta, hogy iparművészetünk olyan területre jutott, amelyen további fejlődés lehetőségét nem látjuk. Új iparművészetünk túl fiatal ma még ahhoz, hogy máris hivatalos irányvá, akadémiává merevedjék. Pedig efelé halad, mielőtt még igazán kifejlődhetett volna. Ma egyre kevesebb iparművésznél egyre egyhangúbb munkái szerepelnek a nyilvánosság előtt. Gondoljunk például a romániai magyar iparművészeti kiállításra,⁵ amelynek összeállított anyaga sem volt olyan, hogy tekintélyünket ebben a baráti népi demokráciában emelte volna. Ha a porcelánkészleteket nézzük? Az egyik készleten ilyen apró halványsárga virág, a másik készleten amolyan! Így lehet jellemezni azt az igen kényszeredett hangulatot, amely ebből az anyagból árad. A III. Iparművészeti

² Az I. Iparművészeti Kiállítás 1952. augusztus 9-én nyílt meg az Ernst Múzeumban.

³ 1954-ben a Népművelési Minisztérium és a Képző- és Iparművészek Szövetsége által a felszabadulás 10. évfordulójára meghirdetett iparművészeti és népművészeti pályázat anyagát 1955. január 6-án mutatták be az Iparművészeti Múzeumban.

⁴ A III. Iparművészeti és Népművészeti Kiállítás 1955. november 27-én nyílt meg az Iparművészeti Múzeumban.

⁵ A felszabadulási pályázat anyaga volt az alapja a Romániába, Csehszlovákiába és Bulgáriába küldött vándorkiállításoknak.

Kiállítás ankétjaival⁶ szemben mutatkozó hideg érdektelenség pedig mindennél világosabban beszél.

Kartársak! Nem igaz, hogy élő iparművészetünk ennél többre nem képes! Nem igaz, hogy a fiatal iparművészekről csak annyi telik, ami hivatalos megnyilvánulásokon látható tőlük! Meg kell keresnünk, hogy az elkedvetlenedésnek mi az oka. Eddig is igen sokat töprengtem azon, hogy mi lehet ennek az oka, de abban bizonyos voltam és vagyok, hogy nem maguk a művészek azok, akik igen sokat tévednek, amikor az adminisztratív utasításoknak igyekeznek eleget tenni. Lehetséges-e, hogy hirtelen kipusztult volna egy ilyen iparművészeti beállítottságú népből az iparművészeti érdeklődés és tehetség – s hogy ez éppen akkor következett volna be, amikor nagy anyagi áldozattal, új, szép épületben, főiskolai színvonalon folyik az utánpótlás képzése?! Vagy más oka van ennek a határozott elsematizálódásnak?!

A III. Iparművészeti Kiállítás zsűrije szigorú mértékkel mért. Szempontjait nem ismerem. Lehet, hogy éberem őrködött a színvonal felett, de bizonyos, hogy munkája egyhangúságot eredményezett, lendületet nem adott, és az iparművészetet nem hozta közelebb a néphez. Nem is volt érdeklődés a kiállítás iránt. A cseh és a német iparművészet összehasonlíthatatlanul többet produkált. Legnagyobb előnyük velünk szemben az óriási változatosság. Állítom, hogy a mi iparművészetünknek is elsősorban nagyobb változatosságra van szüksége – mondanivalóban és technikában is. A művészek egyéniségének sokkal szabadabb érvényesülésére van szükség.

Szóba került annak idején, hogy a III. Iparművészeti Kiállításról visszautasított anyag is kiállításra kerül. Kérdezem most, hogy ez miért nem történt meg? Kérdezem, hogy miért nem állították ki a kiállítást megelőző pályázaton díjat nyert fiatal művészek munkáit, amelyek talán sokkal gazdagabb, sokkal színebb képet nyújthattak volna a tíz év eredményeit bemutató kiállításnál.

Amikor azt állítom, hogy a kiállításokon megnyilvánuló kép szerint mai iparművészetünk termelése kevés, általános képe egyhangú és vérszegény: meggyőződésem, hogy maguk az iparművészek is egyetértenek velem. Ők is beszélhetnének arról, hogy az adminisztratív módszerek hogyan vették el kedvüket eredetibb gondolataiktól. Egyszer azzal, hogy az iparművészetnek feltétlenül és csakis a népművészetből kell merítenie! Máskor azzal, hogy az elszegényített utánérzések jelentik a haladó hagyományok tiszteletét.

Gyakran ilyen íróasztal mellőli ál-elképzelések zárták el az utat iparművészetünk igazi haladó hagyományai, ezer arca elől, a művész saját fantáziája, saját

⁶ A művészek és a közönség találkozását szolgáló, többnyire valamiféle bevezető előadással kezdődő kulturális rendezvények, sok esetben a munkapad mellől beteretelt „proletár érdeklődőkkel”.

egyénisége követésének útja elől. Súlyosan vádolom mindnyájunkat, saját magamat is, a művészegyéniség meg nem felelő tiszteletben tartása miatt. Fölényeskedő tanácsolgatás vagy utasítgató, vállveregető magatartásunk miatt. Nagyon súlyos felelősség nyugszik ma rajtunk. Olyan pontra jutottunk, ahol elsősorban a művészi szabadságért kell harcot hirdetni. Olyan légkörért, amelyben a művész nem a zsűritagok kegyeinek az elnyeréséért, hanem belső igaza kifejezéséért, a valóságnak a maga eszközeivel való kifejezéséért harcol.

Vannak tehetséges és lelkes iparművészeink. Van őket szívesen támogató, csak egy kicsit messziről néző kultúrkormányzatunk. Van iparművészetet követelő közönségünk. Látjuk például a Lakberendezési Kiállítás néha napi 30 000 főnyi látogatóit⁷. Vannak nagyszerű hagyományaink, amelyeknek még századrésze sincs kiaknázva. A lehetőségek adva vannak. A keresletnek is vannak még kiaknázatlan területei. A belföldi piac mellett például az Iparművészeti Múzeum a legilletékesebb szervek előtt számtalanszor felvetette a mai iparművészeti export fokozásának kérdését. Ebben szintén igen nagy lehetőségeket kell látnunk. Úgy látom azonban, hogy iparművészetünk ezeknek a jó lehetőségeknek az ellenére is veszélyben van. Az elsekélyesedés, az elsematizálódás, az elbátortalanodás, az elszürkülés veszélyében! És kérdezem, hogy mitől bátortalanodott el?

Állítom, hogy olyan időszaknak kell most jönni, amelyben az összes művészeti irányzatok szóhoz juthatnak, kibontakozhatnak. Jussanak szóhoz, – és általában jussanak szóhoz mindazok, akiknek mondanivalójuk van! Jussanak végre szóhoz a fejlődésben lévő fiatal erők is. Jussanak közönséghez, annyi levegőhöz és olyan megélhetéshez, hogy bebizonyíthassák, hogy értékesek és életképesek! És mindennek és mindenkinek, aki egészséges kifejlődésüket akadályozza, el kell tűnnie az útból, bármilyen érdemekre vagy szerepre tekint is vissza a múltban! (*Taps.*)

LÁSZLÓ GYULA: Kedves barátaim! Évek óta csak elvétve és ritkán találkozom egy-egy barátommal, akivel annak idején annyi tisztasággal és szeretettel figyeltük a művészeti élet kibontakozását, hiszen együtt dolgoztunk. Nem az volt a helyzet, hogy Maguk tanultak és én tanítottam, hanem figyelték, hogyan sarjad az emberben a szépség, én meg boldog voltam, hogy érdemes alkotó embernek lenni.

Ha találkozunk, tiszta tekintettel fogunk egymással kezét. Egy-két perc múlva azonban a keserűségnek olyan áradata lep meg, olyan elfojtott szenvedély, olyan reménytelen tagadása mindannak, ami lefojtja bennük az erőt, hogy megdöbbe-

⁷ A „Dolgozók otthona” kiállítás 1952. október 25-én nyílt meg a VII. Lenin körút 19. sz. alatti bútorüzletben a Könnyűipari, a Belkereskedelmi és a Helyiipari Minisztérium közös rendezésében.

nek. Akárhány fiatal barátommal beszélek – fiúkkal, lányokkal egyaránt –, nem tehetségtelen emberekkel, nem szürkékkel, hanem olyanokkal, akikben bontakozik a szépség és az új alakító erő, percek múlva keserűségáradat önti el szívünket.

Itt valami nincs rendben. Azon panaszkodnak, hogy sötét erők gátolták kialakulásuk útját, azok állanak útjába annak, hogy megmutathassák magukat.

Nem tudom, hogyan van. De jó néhányuknak az ajkáról pontosan ugyanazokat hallom, tehát nyilván így kell lenni! Nem egy-két ember sértett művészi becsvágyáról van itt szó. Úgy látszik, hogy sokkal többről. E sokkal többnek a felismerése lelkiismereti kényszerré tette számomra, hogy elmondjam azt, amit most el akarok mondani.

Nemcsak maguk panaszkodnak. Mi is panaszkodtunk ezelőtt húsz-harminc évvel. Éppen ilyen indulatok robbantak ki belőlünk a magyar művészeti életet akkor irányító, az összes állami megbízásokat kezében tartó, az ösztöndíjakat, a vásárlásokat gátlás nélkül kiadó intézmény, a Múcsarnok ellen. A Múcsarnok zsűrije mindent kiszórt, ami haladó volt, ami nem az áporodott szépség visszakérődzése volt! És magára maradt a Múcsarnok, mert nagy lett a magyar művészet a Múcsarnokon kívül! Legjobb mestereink, akiket ma is tisztelünk és szeretünk, azok a fiatalok, akik azóta belenőttek a magyar művészettörténetbe, nem a Múcsarnokban nőttek fel. Igaz, hogy akkor voltak kiállítóhelyiségek, voltak lelkiismeretlen, lélektelen kufárok, akik olcsó pénzen zsarolták mestereinket, de meg kellett élni. Nemes műbarátok is voltak. A Múcsarnokon kívül is volt életlehetőség.

Ne higgyék, hogy a bankárok, a sznobok, az iparbárok világát kívánom vissza. Senki sem kívánja őket vissza. A társadalom eltörölte őket, de nem adott helyette lehetőséget arra, hogy a hivatalos állásfoglaláson kívüli lehetőségek kibontakozhassanak, és hogy a magyar szellemi és művészeti élet így sokszínűvé, gazdaggá, hagyományaihoz tényleg méltóvá legyen. Megszégyenítő és félelmetes a múcsarnoki hasonlat, tisztában vagyok vele. Egy kicsit talán igazságtalan is. Nem mondom, hogy ma pontosan ez a helyzet, de az a félelmem, hogy azzá nőhet ki a helyzet, ha nem változik meg.

Hogyan lehet ezen segíteni? Töprengtem rajta, és érzésem szerint csak egyetlen egy módja van. A hivatalos kiállításokon ennyi és ennyi négyzetméter és köbméter területet kell biztosítani a fiatalok alkotóközösségének, hogy saját zsűrijük felelőssége mellett mutassák meg, mit tudnak. Ha ez nem megy – bár nem tudom, hogy miért ne mehetne –, akkor a Csók Galériát kell félévenként-évenként rendelkezésükre bocsátani, hogy saját zsűrijük mellett mutathassák meg azt, ami bennük forrong, – és azután: jöjjön a kritika! El is várjuk, mert a nyilvánosság neveli a művészembert, és nem bizonyos, hogy a becsület és a tisztesség egyúttal mindig tehetséggel is párosul, de mutathassák meg magukat!

Úgy érzem azonban, hogy ez a dolognak csak az egyik része. A másik része az, hogy ezek a kiállítások – akár egy-egy kiállítás önálló részlege, akár az önálló kiállítások – a kül- és belkereskedelem, az állami vásárlások és megrendelések területén egyenlő mértékben és értékben fussanak a többiekkel. Nem elég lehetőséget biztosítani arra, hogy megmutassák magukat. Meg is kell élniök ezeknek a fiataloknak!

Röviden összefoglalva a dolgokat: a fiatalokkal való sok beszélgetés, a mögötte rejlő keserűség kényszerítő erővel mutatja meg, hogy itt nem egyes emberekről, nem egyesek keservéről van szó! Hiszen sokan megmondották, hogy meg tudnak élni, de lelkiismeretük tiltakozik a szabadság gúzsbakötése ellen. Ez tehát tény. A mai zsűrirendszert nem ismerjük el. Változtatni csak úgy lehet rajta, ha a fiatalok megmutathatják magukat, és ha szabad versenyben egyenlő mértékben futhatnak a hivatalosakkal, megrendelés és pénz dolgában.

Akiket a határozathozatal joga illet, azoknak a figyelmét felhívom arra, hogy itt nem negyven-ötven fiatalemberről van szó, hanem itt a magyar művészet és a magyar művelődés egészének elszegényedéséről vagy gazdagodásáról kell határozni. Ez a lényeg. A többi magától következik. (*Taps.*)

BOZSÓKY ANNA: Az iparművészet alapvető fogalmainak a tisztázásáról szeretnék beszélni. Ezek a fogalmak eddig semmitmondóan, sematikusan, zavarosan voltak megfogalmazva. Sem az iparművészetnek, sem a vele kapcsolatos fogalmaknak nincs meg az egyértelműségük, mert a hivatalos szervek és maguk az alkotó művészek között is véleménykülönbségek vannak.

Hogy ezeket a dolgokat eddig nem próbáltuk tisztázni, ez vezetett a hivatalos művészetpolitika részéről helytelen hivatalos intézkedésekre, a kritika hivatalos egyoldalúságára, mert csak egyes emberek hivatalos munkáit tartotta megfelelőnek. Ezzel elzárta a lehetőséget attól, hogy új kísérletek és eredmények születhessenek és az új közönséget is megteremthessék. Ezért nem virágozhatott minden virág.⁸

Vonatkozik ez különösen a fiatalokra, akik a főiskolát elhagyva, saját hangjukat keresik. Rátelepedett, ránehezedett az iparművészetre egyes emberek véleménye, és mivel ez a vélemény nem közös alkotó vitákban tisztázódott, majdnem mindig csak a személyes ízlésbe kapaszkodott.

⁸ „Hadd virágozzék minden évszak virága együtt, hadd versenyezzenek a gondolkodás különböző iskolái.” 1956 júniusában a Kínai Kommunista Párt által meghirdetett jelszó, amely a szabad véleménynyilvánítást kívánta serkenteni, miként utóbb nyilvánvalóvá vált: manipulatív céllal. A korszak értelmisége nagy reményeket fűzött ehhez a politikai áramlathoz.

Ezeknek a hibáknak az elkövetése a Szövetséget⁹ és a volt vezetőséget is terheli. Az alapszabályokban lefektetett elveknek azért nem tudott megfelelni, mert soha nem tudott olyan fórummá válni, amely ezt a mai megbeszélést a Petőfi Körben még csak meg is közelíthette volna. Felépítéséből kifolyólag eleve ki volt zárva a szaktársadalom jelentős része és közöttük a fiatalok. Azok a fiatalok, akiknek semmi más megnyilatkozási lehetőségük, fórumuk és ezen kívül semmiféle érdekvédelmi szervük nem volt. A felvett fiatalok döntő többsége csak tagjelölt, szavazati jog nélkül. Eluralkodott a Szövetségben a türelmetlenség, a hatalmaskodás a vezetőség részéről – és ez vezetett oda, hogy az elmúlt években klikkek virágoztak, és az adminisztratív intézkedések személytelensége a Szövetséget a vezetőség érdekvédelmi szervezetévé változtatta. Idevágó eset, amelyre most nyáron volt példa, hogy a nyárra tervezett hajóútról¹⁰ az ifjúság jelentős része lemaradt, mégpedig a lelketlen bürokrácia következtében. Mostohagyereknek érezzük magunkat, holott azt mondják, hogy mindig a fiatalokat támogatják.

Hallottuk, hogy a Szövetség vezetősége lemondott. Szeretném megtudni, hogy az Iparművészeti Szövetség vezetősége ugyancsak lemondott-e, és milyen okból?

A kérdések demokratikus elintézése végett szeretnék javaslatot tenni egy folyóiratra, amely a kérdéseket állandóan szem előtt tartja, és megszünteti az iparművészet szakkérdéseinek, valamint népszerűsítésének eddigi zsákutcáját. (*Taps.*)

SOMOGYI ÁRPÁD: Felteszem a kérdést, hogy az Iparművészeti Szövetség vezetőségéből kíván-e valaki Bozsóky Anna kartársnő kérdésére válaszolni. A kérdés úgy szólt, hogy a Szövetségben lemondott-e az Iparművészeti Tagozat vezetősége.

SCHUBERTERNŐ: A Képző- és Iparművészeti Szövetség vezetősége lemondott, új vezetőség alakult, de a szakosztályi vezetőségek nem mondottak le. (*Felkiáltások: Miért nem?!*) Nem tartották szükségesnek. (*Zaj. – Felkiáltások: És a közvélemény?!*) A közvélemény még nem nyilatkozott meg. A jövő héten lesz szakosztályi ülés, és azon esetleg megnyilatkozik. (*Felkiáltások: Meg! –*

⁹ A Magyar Képző- és Iparművész Szövetség 1949. szeptember 14-én alakult meg.

¹⁰ 1956 nyarán a szakmai szövetségek – az Írószövetségtől az Újságírószövetségen át a művészeti egyesületekig – lehetőséget kaptak arra, hogy korlátozott számú és alaposan megrostált értelmiségi érdeklődőket néhány napra Bécsbe utaztassanak, akik a Dunán horgonyzó magyar hajókon voltak elszállásolva.

További felkiáltások: Mikor volt utoljára ülés? Nem hívtak meg bennünket!) Nem hiszem, hogy nem történt meg.

SOMOGYI ÁRPÁD: Rudics József feltette a kérdést, hogy mikor volt utoljára szakosztályi ülés.

SCHUBERT ERNŐ: Július végén.

JURIS IBOLYA: Mint szakosztályi titkár szeretnék felszólalni. Aki szövetségi tag, az tudja az ügymenetet. Az iparművészeti szakosztály főleg nem a szakosztályi ülésre építi munkáját, hanem a szakcsoportokra. A szakcsoportok kéthetenként jönnek össze, és ha azok, akik szövetségi tagok, ezeken a szakcsoportüléseken nem jelennek meg, nyilván nem érdekli őket ez a munka. A legtöbb tag megjelenik, és a szakcsoporti élet nagyon szépen megy.

Szakosztályi ülést akkor hívunk össze, amikor a szakcsoportok részéről összegyűlnek a problémák és meg kell vitatni őket. *(Király József közbeszól: Két vagy három éve gyűlnek már a problémák!)* Igaz, de három év óta is voltak szakosztályi ülések. Nem egészen egy éve vagyok szakosztályi titkár, és az ezalatt összegyűlt problémákat megbeszéltük. A most felmerülteket a jövő pénteken szintén megbeszéljük. Természetesen az kell hozzá, hogy a tagság megjelenjék és a problémákat elmondja.

SOMOGYI ÁRPÁD: Szeretném megkérdezni, hogy mik azok a problémák, amelyeknek megvitatására jövő héten összejönnek. A közönséget talán érdekelni fogja.

JURIS IBOLYA: A júliusi szakosztályi ülésen nem tudtunk arról, hogy lesz a fiataloknak egy külön ilyen ankétja. Az a napirendi pont lett elfogadva, hogy a legközelebbi szakosztályi ülés a Képzőművészeti Alap, az Iparművészeti Lektorátus munkájával és a fiatalok problémájával fog foglalkozni. *(Somogyi Árpád: Elkéstek!)* Nem nagyon késtünk el. A szakcsoportok július óta beszélgettek és tárgyaltak erről a kérdéstről, és ennek alapján pénteken fogjuk megtartani a szakosztályi ülést. *(Zaj.)*

TAMÁSI ZOLTÁN: A Szövetség grafikus szakosztályának titkára hasonló ügyek miatt lemondott. Pontosan ezek a problémák merültek fel! Látta azt a sötét dolgot, amely a háttérben van, és nagyon becsületesen lemondott.

RUDICS JÓZSEF: Az iparművészeknek tiltakozniuk kell az ellen, hogy a vezetőség egyszerűen megbeszélje, hogy ez és ez fog történni. *(Zaj.)*

SOMOGYI ÁRPÁD: A vitát lezárom. A következő hozzászóló: Bodri László.

BODRI LÁSZLÓ: Pár nappal ezelőtt véletlenül összetalálkoztam egy kollégával, és beszélgetés közben megemlítette, hogy hallott róla, hogy készül valami a fiatalok részéről. Megkérdezte, hogy szervezésében benne vagyok-e és egyáltalán tudok-e róla. Azt feleltem, hogy igen. Mire ő gúnyosan azt mondotta, hogy: „Mit akarsz te, amikor te császár vagy?!”

Többször hallottunk már olyan megjegyzéseket, hogy „az éhenkórászok és a tehetségtelenek lázadása” lesz szombaton.

Igaz, hogy az én két gyermekem nem éheznek, és a főiskola is jeles diplomával bocsátott neki az életnek. Nem is erről akarunk itt beszélni, hanem nekünk, fiataloknak a magyar iparművészet jövője van a szívünkön és azt szeretnénk tudni, hogy mi lesz ezzel a jövővel, biztosan akarunk látni, tudni akarjuk, mi az oka annak, és ki felelős azért, hogy a magyar iparművészet zsákutcába jutott.

Ezzel kapcsolatban a Szövetség és az Alap problémájához szeretnék hozzászólni a fiatal ötvösművészek és az Ötvösművészek Alkotó Közössége részéről, amelynek én is a tagja vagyok.

1951. január 7-én alakult meg az Ötvösművészek Alkotó Közössége. Még a Képző- és Iparművészeti Társulat ideje alatt szerveződött, ez a társulat azonban egyik napról a másikra eltűnt, és szerepét átvette az Alap alkotóközösségi osztálya, amely – úgy látszik – hivatását nem tudta betölteni, mert egyre több nehézség, korlátozás és probléma jött, és nem egyszer megnyilvánult az Alap és a Szövetség részéről az is, hogy az alkotóközösség egyenesen terhes a Szövetségnek és az Alapnak. Megnyilvánult ez nemcsak abban, hogy művészileg és anyagilag az alkotóközösségen kívüli művészeket részesítették előnyben, hanem abban is, hogy legértékesebb tagjainkat – hol sikerrel, hol sikertelenül – igyekeztek kivonni szervezetünkől, ellenséges és rosszindulatú propagandát fejtettek ki ellenünk, és sokáig gátolták a fiatalok bekapcsolását is.

Egyre jobban bebizonyosodott, hogy a Szövetség, amely elvi irányító szervként indult, egyre jobban érdekképviselővé vált. Egy kisebbség – mondhatni: klikkek – érdek-képviselői szervévé. Ugyanazok a személyek megszállva tartották a Szövetséget, az Alapot, a különböző munkaelosztó bizottságokat és – mondhatni – „a szocialista monopolisták” érdekszövetségévé lettek. (*Közbeszólás: Úgy van!*) A Képzőművészeti Alap Lektorátusa minden eszközt megragadott arra, hogy egymás privilégiumát megvédjék.

Nem akarok részletekbe bocsátkozni, elég sok példát lehetne mondani, majdnem reggelig lehetne sorolni, amelyeket mindenki tud, mert sokat beszélgettünk róluk. A zsúri könyörtelenül, lelketlenül meggátolta a fiatalok kezdeményezését, az egyéni hangot, és igyekezett rájuk kényszeríteni saját dekadens művészetszemléletét, amely teljes mértékben kiszolgálta a sztálini művészetpolitikát,

a személyi kultusz diadalra jutását. Felelős szerveink vajon adtak-e lehetőséget arra, hogy a fiatalok közül bárki is bebizonyíthassa tehetségét és rátermettségét? Kivéve azokat, akik közel álltak a húsosfazékhoz!

Nekem, aki csaknem minden kiállításon szerepeltem, ki kell térnem erre a problémára, mert láttam, hogy kik azok a fiatalok, akik mellőlem hiányoznak. Nekem nincs okom panaszra, de fel kell szólalnom az igazságtalanságok ellen. Követelnem kell, hogy a többi fiatal is nyerhessen teret.

Az alkotóközösség a kultúrforradalom megvívását tűzte ki céljául. Új, ízléses használati és dísz tárgyakat igyekezett nyújtani a dolgozó tömegeknek, és ahol a Lektorátus zsűrije nem tudta teljes mértékben megakadályozni, ott az álzsűri igyekezett keresztülhúzni a sorba való bejutást. Nem kis mértékben játszott ebben szerepet a közbekapcsolt lánckereskedelem, amelyet nem ártana felülvizsgálni.

Távol áll tőlem, hogy idősebb és patinás kollégákat lebecsüljek. Szeretnénk velük együtt dolgozni és még sokat tanulni tőlük, de szeretnénk, ha ők is megértenék a mi problémáinkat, hogy diadalra juttathassuk a magyar iparművészetet, velük együtt, közösen. (*Taps.*)

ERDŐS PÉTER: Kedves barátaim! Azon a jogon kértem szót és szólalok fel, hogy egyike vagyok azoknak, akiknek léte az önök számára nagyon fontos. Szeretem az iparművészetet, érdekel. Ha van pénzem, támogatom is a magam módján. Így tehát egy vagyok az önök közönségéből. Valamennyire ismerem az önök problémáit.

Ennek rövid története az, hogy néhány héttel ezelőtt hozzám fordult néhány fiatal iparművész. Meghívtak a Textilfestők Alkotó Közösségébe, ahol más iparművészeti ágak fiatal képviselői is összejöttek.

Mondhatom önöknek, hogy sok mindent próbáltam 1949 óta, de ha jól emlékszem, ilyen elkeseredett emberekkel nem találkoztam. Órákon keresztül mondták panaszukat. Rendelkezem bizonyos újságírói gyakorlattal, és így nem hiszek el első hallásra mindent, tudom, hogy a sértett ember eltúlozza panaszait. Mondhatom önöknek, hogy lelkiismeretem szerint minden lehető módon ellenőriztem ezeket a panaszokat, és végül arra a belátásra jutottam, hogy nemcsak nem túlozták el, hanem – úgy látszik – valamilyen szemérmesség folytán nem is tárták fel sérelmeiket teljes egészében. Felháborító és undorító viszonyok azok, amelyek a beszámoló és immár saját tapasztalatom szerint ezen a területen uralkodnak.

Nem szeretnék beszélni mindarról, amit hallottam és ellenőriztem, csak néhány dolgot szeretnék önöknek elmondani, olyasmit, amit érzésem szerint a szakmán belüliek talán nem mondanak el, vagy talán nem látnak, mert nem szűken az itt vitatott kérdések köréhez tartoznak.

Az egyik az a lelkiismereti probléma, amely engem mint tollforgató embert hallatlanul izgat, hogy Schubert elvtárs annak idején igazgatója volt a főiskolá-

nak, amikor önök tanultak, ma pedig – úgy tudom – a Szövetségben az önök elnöke. Persze, nemcsak róla van szó. Az a lelkiismereti probléma izgat engem, hogy ezek a bizonyára jóhiszemű művészberek akarva-akaratlanul részévé váltak annak az éveken át, 1948–49-től 1953 júniusáig tartó hazudozásnak, amelyet perspektívaadásnak neveztek ebben az országban. (*Taps.*) A gyakorlatban ez azt jelentette – nemcsak önöknél, hanem az összes többi egyetemen is –, hogy „munkás-paraszt fiatalok, gyertek a főiskolára, javítsátok meg azt a statisztikai arányt, amelyet tőlünk megkövetelnek, és vár titeket a boldog jövő, várnak a soha nem látott lehetőségek” stb.

Miközben ez a perspektívaadás futott, vele párhuzamosan futott az a sztálini gazdaságpolitika is, amely az országot a gazdasági csőd szélére juttatta, és lehetetlenné tette, hogy önök megkapják azt, amit önöknek ígértek. (*Taps.*)

Szeretném önöket arra kérni, hogy egy pillanatig se higgyék, hogy ezt a főiskola igazgatója vagy vezetői találták ki, hogy tehát ők ezért elsődlegesen felelősek. A perspektívaadás, vagy hogy egyszerűen és magyarul nevezsem, a hazudozás legfelül kezdődött és ment végig egészen az Iparművészeti Főiskoláig. Izgat azonban engem az a lelkiismereti probléma, hogy azok az elvtársak, akik – feltételezem, mert nincs jogom az ellenkezőjét hinni – jóhiszeműen elkövették ezt az Iparművészeti Főiskolán, 1953 júniusa után miért nem jöttek rá arra, hogy „akaratlanul része lettem ennek az ifjúságunk és országunk jövője ellen elkövetett politikai bűnnek. Erről én annyiban tehetek, amennyiben hagytam magamat félrevezetni. De most jóvá kell tennem, amennyire lehet, tehát minden fiatal iparművésznek, aki a perspektíva kérdésében csalódott, mint a Szövetség elnöke és egyik vezető tagja, megadok minden lehető támogatást. Megadok minden támogatást elsősorban a tehetségeseknek, de még talán a kevésbé tehetségesek sorsának az irányításában is figyelembe veszem azt, hogy én csaltam őket a főiskolára (*Úgy van!*) és én ígérgettem nekik fűt-fát.”

Ebből a logikából az következik, hogy a becsület alfája az Iparművészeti Szövetség vezetőitől az lett volna, hogy 1953 júniusa után – hogy úgy mondjam – térdig lejárják a lábukat azért, hogy minden elképzelhető és alig elképzelhető módon támogassák azokat a fiatal iparművészeket, akiket akaratlanul, de mégis-csak ők csaptak be.

Ehelyett – meg kell mondanom, és szeretném, ha megcáfolnának – az a benyomásom, hogy az Iparművészeti Szövetség vezetősége ezeknek a fiataloknak csak annyi támogatást ad és adott esetenként, amennyi kellett ahhoz, hogy ne törjön ki a botrány. (*Felkiáltások: Annyit sem!*) Annyit igen, mert mostanáig mégsem tört ki a botrány. (*Felkiáltások: Mert nem lehetett!*) Anélkül, hogy bárkit rágalmaznék – mert ez nagyon távol áll szándékomtól –, meg kell mondanom, hogy közöttünk, újságírókörökben köztudottá vált, hogy az egész művészeti szövetségben áporodott a levegő, hogy ott a szocialista erkölcs minimumának

sem tesznek eleget, hogy ott az önkényeskedés, a személyi érdek orgiázik. (*Felkiáltások: Mégsem írtak róla!*) Rá fogok majd térni. Meg kell mondanom, hogy ez köztudottá vált. A *Szabad Népn*ek az a glosszája, amely már erre utalt¹¹, senkit sem lepett meg és senkit sem háborított fel, mert már előbb felháborodtunk azokon a dolgokon, amelyek ezzel kapcsolatban közszájon forognak. Valóban úgy néz ki a dolog, az emberek úgy látják, és beszélnek róla, hogy a művészeti szövetség, amelynek jelentősége persze felbecsülhetetlen, közkereseti társasággá vált. (*Taps.*) Kívülről nézve úgy látszik, hogy a művészeti életben is kifejlődtek a Kucserák.¹² (*Taps.*) Márpedig meg kell mondanom, hogy ha valahol, akkor a művészet területén a kucserai módszerek teljesen elviselhetetlenek. Más területen is.

Óvni szeretném önöket: nehogy azt higgyék, hogy ezek a körülmények a mi egész életünktől függetlenül jöttek létre. A sztálini bürokratikus centralizmus megnyilvánult a művészet terén, elválaszthatatlan tőle. És ha a művészet a sztálini bürokratikus centralizmust túlélte és túl fogja élni, az csak önökön múlik.

Itt van azután a sajtó szerepének kérdése ebben a dologban. Azt hiszem, hogy azok az iparművészek, akik bizalmukkal kitüntettek, nagyon haragszanak rám, mert nem jelent meg cikk erről a dologról. (*Felkiáltások: Ez az!*) A közbeszólásra válaszolva, meg kell önöknek mondanom, hogy nemcsak az iparművészet nem volt szabad, hanem a sajtó sem, és ez bizonyára nem hat önökre meglepetésként, a Petőfi Körben szó volt már róla.¹³ (*Taps.*) Én magam nem érzem felelősnek magamat érte, egyrészt azért, mert a sajtó területéről el voltam űzve meglehetősen drasztikus módszerekkel, másrészt pedig azért, mert amikor az egész élet sztálinista élet volt, ha ugyan egyáltalán lehet életnek nevezni, akkor fel sem tűnt az embernek, hogy közben a fiatal iparművészeket is elnyomják. Őszintén szólva, valóban fel sem tűnt. Hogy miért nem írtam ezekről a dolgokról ezekben a hetekben? Más komponensek is szerepet játszottak. A rádióban tegnap jött volna egy cikk erről az egész kérdéstről, közbejött azonban egy nemzetközi politikai esemény. Ez valóban véletlen tényező. Egyébként pedig a *Magyar Nemzet*nél, amelynek írtam erről a kérdéstről, azt hittem, hogy már két héttel ezelőtt megsza-

¹¹ S. Nagy Sándor: A magyar ötvösipar műhelyében. *Szabad Nép*, 1956. aug. 23.

¹² „A Kucserák”, másutt „a kucserai módszerek”, illetve „az a bizonyos Kucsera-kérdés”: célzás Háy Gyula „Miért nem szeretem?” (mármint Kucsera elvtársat) című cikkére (*Irodalmi Újság*, 1956. okt. 6.), melynek nyomán fogalommá vált a Kucsera név az alkalmatlan párt- és állami funkcionárius jellemzésére.

¹³ Célzás a Petőfi Kör 1956. június 27-én megrendezett sajtóvitájára. (*Partizántalálkozó – Sajtóvita. A Petőfi Kör vitái hiteles jegyzőkönyvek alapján. IV. Múzsák–1956-os Intézet, Bp. 1991.*)

badul sztalinista felelős szerkesztőjétől, ez azonban csak a jövő héten történik meg.¹⁴ (*Derültség és taps.*) Akkor a mi iparművészetünk is sokkal szabadabb lesz, például a *Magyar Nemzetben*.

Elmentem a Csók Galéria-beli kiállításra. Nem is egyedül, hanem többedmagammal, barátaimmal, újságírókkal és nem újságírókkal, akikről tudom, hogy eléggé kifinomult ízlésük van. Az volt a benyomásunk, hogy nagyon sok szép dolog van ott, bár valamennyiünknek az volt az érzése, hogy minden darabot láttunk már valahol. (*Taps.*) Az a mérhetetlen egyhangúság, amelyről itt is beszélt valaki, igazolódott a mi nem szakszerű, de valamennyire talán kiművelt ízlésünkben is. Ugyanakkor a textilfestő munkaközösségben, amelyben egyébként sem rokonom, sem jó barátom nincsen, ahol név szerint senkit sem ismerek, megmutatták azokat a holmikát, azokat a műtárgyakat, amelyeket „kizsúriztek” erről a kiállításról. Nem mondom, hogy mind tetszett, de nagyon sok darab nagyon tetszett, mert láttam benne valami újat. Ez megnyugtató a tekintetben, hogy itt nem a tehetségtelenek lázadásáról volt szó! Megnyugtató a *Szabad Művészetnek* egy cikke¹⁵ is, amelyben nagyon elismerő sorokat olvastam olyan ötvösművészekről, akik szintén ott voltak a panaszkodók között. Itt tehát nem „a tehetségtelenek lázadásáról” van szó, hanem tehetséges fiataloknak az önkény és a személyi érdek elleni lázadásáról.

Befejezem felszólalásomat. Mint vendég, nem akarom idejüket túlzottan igénybe venni. Csak annyit: a helyzetet nagyon biztatónak látom. Az önök „lázadása” egybeesik egy új magyar közélet és közvélemény kialakulásával. (*Közbekiáltások: Úgy van!*) Egybeesik egy hallatlan erővel kibontakozó ifjúsági mozgalom kezdetével. Véleményem szerint ebből a szempontból teljesen mindegy – bár erkölcsileg nem mindegy –, hogy ezután az ankét után lemond-e az Iparművészeti Szövetség vezetősége. (*Taps.*) Ebből a szempontból szerintem mindegy, hogy önöket beengedik-e a Szövetségbe, és végeredményben megszűnik-e az a lehetetlen helyzet, hogy 250 fiatal iparművésznek nincs érdekképviselése, szövetsége, szakszervezete, érdekeit tehát az égvilágon semmiféle szervezet nem képviseli. Az önök érdekeit véleményem szerint képviseli már egy hatalmas kibontakozó mozgalom. Önök már nincsenek érdekképviselő nélkül. Ezt bizonyítja, hogy a Petőfi Kör megrendezte ezt a vitát, és véleményem szerint sokféle reformot el kell érni, elsősorban azt, hogy önálló kiállítást rendezhessenek a

¹⁴ Utalás Komor Imrére. Hogy a felszólaló honnan veszi Komor Imre leváltására vonatkozó értesüléseit, erre vonatkozóan nem rendelkezünk semmiféle dokumentummal. A sors iróniája, hogy „a jövő héten” a *Magyar Nemzet* szerkesztősége valóban megszabadult Komor Imrétől, aki a forradalom kitörése után Csehszlovákiába menekült.

¹⁵ Artner Tivadar: Az alkotóközösségekről és a művészeti erkölcsről. *Szabad Művészet*, 1955. május, 238–241. o.)

Petőfi Kör vagy a DISZ segítségével – és a kiállításra minket is meghívják. A „minket” alatt az új szocialista magyar sajtót, az új szocialista magyar közvéleményt, az új magyar ifjúsági mozgalomnak tíz- és százezres képviselőit értem, és akkor ez az áramlat önöket – ha valóban művészek, hiszen ebből indultunk ki – fel fogja kapni és magasra fogja lendíteni, a siker és a művészeti fejlődés szempontjából egyaránt. Nem arról van itt tehát szó, hogy ebben a vitában átverjék a konzervativizmus, a csökönység falát, és kiverekedjenek maguknak valamit, hanem arról, hogy azok, akik eddig gáncsolták önöket, képesek lesznek arra, hogy ezzel az áramlattal ne találják magukat szembe és ne igyák meg a levét. Nem adminisztratív értelemben, hanem az elszigetelődés, a morális megbélyegzettség értelmében. Azt hiszem, hogy ez itt a kérdés. Hogy ezzel a szóval éljek: nem önöket, fiatal iparművészeket kell itt „rehabilitálni”, hanem arról van szó, hogy ez az utolsó alkalom arra, hogy a Művészeti Szövetségen belül az Iparművészek Szövetsége valamilyen módon mégis megmentse becsületét, amely véleményem szerint e pillanatban nagyon csáléra áll. (*Taps.*)

ENGELSZ JÓZSEF: Kedves elvtársak! Az 1950/51-es tanévben vettem fel az Iparművészeti Főiskolára, hogy származásommal én is hozzájáruljak a sztálini káderpolitika fényes statisztikájához, amelynek betartását az akkori főigazgatóság elsőrendű feladatának tekintette.

Most, a hetedik év távlatából visszatekintve, bizonyos fokig a szerencsésebbek közé tartozom. Nem tudta kettétörni pályámat egyelőre ezeknek az automata művészeti politikusoknak a lelkiismeretlen számháborúja sem. Most azonban nem a főiskolán szerzett tapasztalataimról akarok beszélni, nem a hazudozásról és a nem létező perspektíváról, hanem azokról a „lehetőségekről”, amelyek a termelőterületen fogadtak engem és a hozzám hasonló fiatal iparművészeket.

Amíg mi a főiskolán jó és rossz tanárok, lelkiismeretes és lelkiismeretlen emberek, komoly művészi tudású mesterek vagy silány szemléletű egyének oktatására bízva a padokban ültünk, sajátosan alakult ki a gyakorlati élet. A művészek – sajnos, nem tudok konkrétumokat említeni, de gondolom, hogy 1945 előtt is létezett magyar iparművészet – sajnálatosan félre lettek állítva, mert nem tudták forradalmukat megvívni egyetlen éjszakán, mint ahogy az másokkal megtörtént, még hozzá olyan sikeres módon, hogy ma is képesek lennének rá, ha egyéni érdekeik úgy kívánnák. Ezek az emberek – azt hiszem, természetüknél fogva – átlátták, hogy melyek azok a funkciók, amelyek forradalmiaknak nem mondhatók ugyan, de nagykereskedői vágyaik céljából szükségszerűen bátyáit biztosítanak a főiskola által kitermelt és nem egészen félreállítható fiatal iparművészgárda ellen. (*Felkiáltások: Neveket!*) Engedjék meg, hogy ne csak az én véleményemre korlátozódva hivatkozni merjek évfolyamtársaimra, sok idős és fiatal iparművész véleményére. A Szövetség, a főiskola és a minisztérium képé-

ben jelentkeznek, és ha jól szétnézünk ezekben az intézményekben, megtaláljuk ezeket a nagykereskedőkbe oltott iparművészeket, kevés kivétellel – „kivétel” alatt főleg a főiskolát értem, ahol sok becsületes művész oktatja és tanítja a fiatal iparművész-nemzedéket. Nem szeretném, ha valaki is azok közül a művészek közül, akikre mi mindenkor felnéztünk, akiket a jövőben is példaképnek tekintünk, egy makulányit is magukra vállalnának – annak az elkeseredésnek a folytán, amely mondanivalóinkból kicsordulni látszik –, de minden olyan tanár vagy minisztériumi előadó, párttitkár vagy szövetségi funkcionárius, akit illet, lássa át és tudja meg, hogy a műveiket helyeslő frázisok, fenyegetések, a koncnak odavetett igazgatóhelyettesi vagy gazdasági vezetői funkciók nem leplezik el a magyar iparművészet csődbe jutását. (*Taps.*) Iparművészeti életünk „góliátjai” – mert joggal nevezhetem így őket – roppant körültekintéssel és szervezőerővel találják egymásra, s szinte homogén blokká formálódnak a sztálini művészetpolitika zavarosában. Az a tény, hogy sekélyes és unalmassá vált művészeti irányuk nem egyezik a többi iparművész véleményével, egyáltalán nem okozott nekik különösebb lelkiismeret-furdalást. A zsűrin keresztül megtalálták a módját annak, hogy azokat a jobbakat, akiknek száma sajnos kevés, mert a lehetőségek is nagyon kevés számban jelentkeznek az előbb említett okoknál fogva, elvágják, rossznak, gyengének, nem elfogadhatónak bélyegezzék. Nem véletlen, hogy Juris Ibolya művei mellett a fiatal Textilfestő Iparművészek Alkotó Közösségének 40 faliképe közül kizsúriztek 36-ot. Nem véletlen az, hogy olyan iparművészeti munkák, amelyekre a főiskolai bizottság jelest vagy jó diplomát adott, képtelenek voltak keresztüljutni a zsűrin.

Sajnos, sokáig lehetne itt e kis csoport első számú érdek-képviselői szervét, amelyet zsűrinek csúfolnak, ilyen példákön keresztül bemutatni. Tudott dolgok azonban ezek, amelyeket majdnem minden szabad pályán mozgó iparművész saját bőrén tapasztal. A zsűritagok nevetséges időtartam alatt bírálják el a tárgyakat. Saját tárgyaikat zsúrizik, aminek bizonyítéka, hogy a kirakatokban vagy a kiállítási helyiségekben ugyanazok a nevek szerepelnek. Mintha az elmúlt évek során nem hagyták volna el hallgatók a főiskolát, és mintha 1945 előtt egyáltalán nem lettek volna Magyarországon iparművészek! Az ilyen zsűri nem demokratikus, hanem antidemokratikus. Véleményem szerint magán viseli a szektáns¹⁶ rendszer minden bélyegét. Pusztán érdekképviselő ezeknek az embereknek a kezében, semmi más. Azok a munkák, amelyeket – gyalázatos kivételben – a Pénzverde vagy az Óra-Ékszer Vállalat vagy kendőfestő nénikék forgalomba hoznak, egyáltalán nem kerülnek bírálat alá, mert giccses jellegüknél fogva

¹⁶ Szektáns, szektás (latin): szűkkeblű, elkülönülő, kirekesztő, ez idő tájt a dogmatikus, sztalinista szinonímája.

köreiket nem zavarják. Zsűrizik inkább azoknak a művészeknek munkáit, akik valamikor őket tanították, vagy akiket ők tanítottak, és az egyenlőtlen harc kesztyűjét meleg kézfogással vágthatják a fiatal művészek arcába, miután a jeles vagy a jó diplomát átnyújtották nekik. (*Nagy taps.*)

GERENDÁSI GYÖRGY: Hogy egy évek óta elhasznált, közkeletű kifejezéssel kezdjem, meg kell tisztulnia a Magyar Képzőművészeti- Iparművészeti Szövetségnek, ez nem vitás. Közben kérdéseket teszek fel arra vonatkozólag, hogy miért kell megtisztulnia a Magyar Képző- és Iparművészeti Szövetségnek és a hozzá tartozó fiókvállalatnak, amely irányítója volt egy olyan mamutfizetéssel rendelkező klikknek, amelyből a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, a Magyar Népköztársaság Képzőművészeti Alapja és a Magyar Hirdető Vállalat táplálkozott. Azt hiszem, hogy kevesebben vagyunk ebben a teremben, mint ahány iparművészt és képzőművészt rehabilitálni kellene, vagy legalábbis komolyabb kenyérhez kellene juttatni és nem 800 forintos éjszakai munkákhoz. (*Taps.*)

Fel kell tennem a kérdést, ki felelős azért, hogy a magyar iparművészet ilyen zsákutcába jutott. Ki felelős azért, hogy a kirakatokban olyan iparművészeti munkákat helyeztek el, amelyek a magyar dolgozó közönség ízlését bizonyos népies jelleggel tökéletesen félrevezették? Ki felelős azért, hogy hét szűk esztendő múlt el 1945 óta, amikor is folyamatosan, személyi kultusszal és személyi terrorral terhelt szennyes áradat igyekezett elsodorni minden komoly törekvést iparművészeti és képzőművészeti vonalon is? Ki az, aki ezt irányította?

Mint ahogy Somogyi elvtárs mondta, természetesen nem boszorkánypereket akarunk, de hogy tisztításra és friss levegőre van szükség, azt mindenki vallja, mindenki kívánja. (*Taps.*) Nem akarok nevekkel dobálódzni, de amit itt hét esztendő óta csináltak, az egyenesen történelemhamisítás volt, epigonizmus, fotónagyítás. (*Derültség.*) Ez volt általában mindaz, amit a magyar irodalomban és történelemtudományban is igyekeztek elkövetni.

Igen sokan vannak közöttünk, akik e tapasztalatok leszűrése után várakozó álláspontra helyezkednek, hogy most mi lesz. Ez az a bizonyos Kucsera-kérdés. Nem tudom elhinni, hogy a Magyar Iparművészek és Képzőművészek Szövetségéhez vagy a Népköztársaság Képzőművészeti Alapjához tartozó bármely iparművész tehetségtelebb volna, mint például a Gábor elvtárs¹⁷ által – az Állami Hirdető Vállalat zsűrijének az igazgatója – finanszírozott tehetségtelenek, ami annyit jelent, hogyha egy fiatal, tehetséges művész benyújt egy munkát, általában

¹⁷ Gábor Pál grafikus, az Állami Hirdető Vállalat zsűrielnöke, 1956 óta Párizsban él, reklámgrafikával, főleg áruvédjegyek tervezésével foglalkozik.

feleannyit kap, mint egy nagyon csapnivaló rossz munkáért az e baráti klikkhez tartozó bármelyik kortárs. (*Taps.*)

Ezek persze csak apró kis epizódok, de ezeknek a kis epizódoknak minden részlete kiterjed a kiadó felé, az Alap felé. Óriási nagy polip ez! Ennek a polipnak a karjait le kellene nyesegetni, ha mással nem, körömvágó ollóval, hogy egy kicsit csorogjon is. (*Felkiáltások: A fejét!*) Ez lenne a legjobb. Globálisan kell rendet csinálni. (*Taps.*)

Amikor kiállítások alkalmával dolgozókkal, munkásokkal találkozik az ember, amikor megnézik a kiállított alkotásokat, a hét szűk esztendő hagyományát, akkor nagyon sokszor felvetik, hogy ami itt van, arra tulajdonképpen nem vagyunk kíváncsiak, mert azt látjuk bennük, amit otthon. Nem tudom tehát, hogy egy kívülálló esetében kinek a gyönyörködtetését szolgálja, ha olyasmivel találkozik, ami nem egészen azonos pályájával vagy hivatásával.

Nagyon szeretném tudni, hogy a magyar iparművészek és képzőművészek életében miért vetődött fel a hirtelen forradalmi megmozdulás kérdése. Itt a szakosztályvezető kartárs referátuma: évek óta nem volt vezetőségi ülés, de majd lesz. Hát akkor miért ez a hirtelen változás?! (*Úgy van! – Taps.*) Milyen hatásra történik ez?! Mi befolyásolja azt, hogy mindeddig nem nyilatkoztak és most egyszerre! Felvetődik persze az a kérdés, hogy nem ugyanazok az emberek veszik-e kezükbe a vezetést egy kis köpönyegforgatással, akik eddig is a kezükben tartották?! (*Zaj.*) Azt hiszem, hogy mindnyájunk nevében beszélek. Ismételten hangsúlyozom, hogy a Magyar Iparművészek és Képzőművészek Szövetségének meg kell tisztulnia. (*Taps.*) Friss levegőt kell beengedni a szobákba, ki kell nyitni az ablakokat és azt a bizonyos bűdöset ki kell rázni.

SOMOGYI ÁRPÁD: Horváth Magda elvtársnő következik.

HORVÁTH MAGDA: Nem anyagi és nem egyéni érdek késztet arra, hogy felszólaljak. Inkább az, hogy a kerámia területén meglévő visszásságokból én is megemlítsek egyet.

Azzal kezdeném talán, hogy mivel is foglalkoznak ma a keramikusok. Ha a zsűri elfogadja munkájukat, akkor ezek a tárgyak megjelenhetnek előkelő helyen az iparművészek boltjaiban. Ha nem ez történik, akkor sokkal többet kell dolgozniok azért, hogy ugyanazt a nettó bevételt megkaphassák.

Pillanatnyilag megindult az export, és igen sok keramikus él belőle. Hogy ezen a területen ilyen csend van, az véleményem szerint annak tulajdonítható, hogy általában mindenki dolgozik.

Van azonban a kerámiának egy másik ága, az építészeti kerámia, és ilyen munkát a keramikus keveset kaphat. A legtöbbször úgy kaphatja meg, ha megosztja egy szobrással. A megokolás ebben az esetben az, hogy a keramikusok

nem képesek megoldani a feladatot, ezért kell egy szobrással karöltve megoldani. Persze, nem egészen így van. Azt kellene megvizsgálni, hogyan megy a munkamegosztás. És, mint az iparművészet többi ágában, itt is ennél a kérdésnél találjuk a hiba forrását. Ugyanazok az emberek találhatók meg a munkaelosztásnál, a zsűriben, a lektorátusnál, az Iparművészeti Tanácsnál, mindenütt. Ezeket a visszasságokat nem is tudjuk megszüntetni addig, amíg ugyanazok lesznek ezeken a helyeken. A másik ok pedig az, hogy az iparművészek és képzőművészek szövetsége együtt van. Feltétlenül szükséges tehát, hogy az iparművészek kiváljanak belőle. (*Taps.*)

SOMOGYI ÁRPÁD: A következő hozzászóló Demecs Katalin elvtársnő.

DEMECS KATALIN: A saját életemből egy kis példával szeretnék rávilágítani arra, hogy milyen helyzetbe kerültünk a főiskola elvégzése után. Én nyomottanyag-tervező voltam és textilgyárba kerültem, ahol két évig dolgoztam. A két év eltelte után jött egy rendelet, hogy létszámcsökkentést¹⁸ kell végrehajtani. A létszámcsökkentést a rajzterem vezetői úgy oldották meg, hogy a főiskolát két éve elvégzett embert tettek ki, aki én voltam. Van a minisztériumnak olyan rendelete, hogy két év kötelező szakmai gyakorlat van, amely idő alatt nem tehetik ki a főiskolát végzett embereket. A két év eltelte után teljesen az egyéni szimpátiára van bízva, hogy valaki megmarad-e, vagy sem.

Ugyanebben a gyárban történt meg a következő évben, hogy a létszámcsökkentést úgy oldották meg, hogy egy végzett főiskolást bocsátottak el. Persze, a gyárvezetőség álláspontja is az, hogy ha létszámcsökkentés van, akkor az új emberek közül kell valakit elbocsátani. Jön egy főiskolás a diplomamunka után, és ugyanabban az évben megy az, aki az előző évben végzett. A műteremvezetők rendszerint szövetségi tagok, és a helyettesük is az. Az az érdekes, hogy a szövetség ezeken keresztül nem tudja a fiatalok érdekeit támogatni, és nem tud állást foglalni az érdekükben. Ha már ilyen dolgokban sem tud kiállni a szövetség amellett, hogy új emberek kerüljenek ki egy-egy munkaterületre, és nyugodtan tudjanak dolgozni, akkor hogyan tudja megvalósítani az eredeti célkitűzéseit? Rettenetes izgalom van a diploma után egy-egy üzemben, hogy vajon kerül-e hozzájuk főiskolás.

A főiskola diplomát ad, de ha a két év elteltével az illetőt elbocsátják, a felelősséget nem vállalja senki. Vannak olyan tanár elvtársak, akik azt mondják,

¹⁸ „Létszámcsökkentés”, másutt „racionalizálás”. Állítólagos ésszerűsítő átszervezések keretében többnyire politikai okokból bocsátották el a nem egészen megbízhatónak minősített embereket – minden szakmában.

hogy nem vállalhatják a felelősséget azért az emberért, akinek diplomát adnak. Kérdezem, vajon a főiskola önmagáért való-e? A szövetség pedig, az úgynevezett elvi irányító – és ez nagyon érdekes – kínosan ügyel arra, hogy a szövetségi tagok körébe minél kevesebb diplomázott ember kerüljön be, és ha bekerül, akkor is csak tagjelölt lehet. Olyan is előfordul, hogy valamelyik rajzterem keretén belül valamilyen szövetségi tagot még be kell vonni, és akkor azt választja be a szövetség elnöke, akinek a férje olyan pozícióban van, hogy kívánatos dolog az illetőnek a beválasztása.

Kérdezem, hogy miért van az, hogy a főiskola diplomát ad, és azután nem vállalja a felelősséget az emberekért? Miért van az, hogy az egyik oldalon ilyen nagy szigorúság, rettenetesen kínos szigorúság van, a másik oldalon pedig, a területi emberek részéről, ez a nagy engedékenység? Ezt akartam megkérdezni. (*Taps.*)

SOMOGYI ÁRPÁD: A következő felszólaló Gábor Irén elvtársnő.

GÁBOR IRÉN: Demecs Katalin elmondott dolgaihoz szeretnék kapcsolódni, mert én is a saját bőrömön tapasztaltam, hogy a főiskolai évek alatt ígért paradicsom vagy az a bizonyos perspektíva, amire készültünk, hogyan fest a valóságban. Az a cél lebegett a szemünk előtt, hogy igazán művészt és színvonalasat teremtsünk azon a területen, ahova bennünket állítanak. Persze, a lelkesedésünket akkor még fokozta az, hogy Schubert főigazgató lelkes szavakkal ígérte, hogy vár bennünket a termelőterület, és hogy a főiskola nem tud annyi művészt kiképezni, mint amennyire szükség lenne. Ez a lelkesítő agitáció minden évben elhangzott, amíg az első végzett évfolyam nem került ki az üzemekbe.

Mi történt azután? Az üzemekben estünk igazán legtávolabb ettől a bizonyos perspektívától. Azóta valamennyien tudjuk, hogy másképpen fest ez a valóságban. Attól eltekintve, hogy az új kollégák nem szívesen fogadtak bennünket, mert konkurenst láttak bennünk, súlyos elhelyezési problémát okozott ez az üzemeknek is. Igaz, hogy minisztertanácsi rendelet biztosította, hogy a főiskolát végzetek két évig megfelelő szakmai beosztást kapjanak, de hogy azután mi történik, azzal senki sem törődik.

1953-ban én is így kerültem Demecs Katalin után a gyárba, és a következő évben szintén várható volt egy újabb főiskolás érkezése.

Ehhez járult még a racionalizálás problémája is. Egészen természetesnek látszott az üzem részéről, hogy az a diplomás, akinek letelt a szakmai két éve, kikerül a gyárból. Ebben az évben szintén ez az eset ismétlődött meg velem, nem sokkal az új diplomás megérkezése után. Az üzem nem bocsát el bennünket – a szó szoros értelmében –, hanem áthelyez olyan munkakörbe, ahol teljesen lehetlenné válik hivatásunk gyakorlása és a továbbfejlődés reménye.